

Vzamite si trenutek časa. Zanimiva in poučna zgodba ženske, ki je bila v štirih zaporih. Piskar Celje, Ljubljana, Begunje in Rajhenburg. Gre za prepis originala, nelektorirano.

Jan Elga,

Moja prva aretacija v celjskem zaporu od 27.5 do julija 1945. Ko sem prišla v piskar takozvani zapor sem bila dodeljena v sobo 57. Bilo nas je veliko število, ne vem več točno, bile smo po večini sodelavke z okupatorjem, KB, NSDP, aktivistke osvobodilne fronte. Tekla so zaslišanja. Nekaj jih je bilo sojenih pred vojaškim sodiščem, drugi pa smo čakali. Mnogo jih je bilo oproščenih, druge pa so šle v Teharje. Bili so dodeljeni trije zasliševalci. Poročnik Vid, Maslo, kapetan Zdenko (Maslo Pavel, Pevec Zdenko, opomba avtorja). Pa tudi nekaj zasliševalk je bilo. Upravnik piskra je bil Kranjc(?), poveljnik straže pa Gradt bivši paznik. Preko dva meseca je prevzel upravnikovo mesto ekonom Jože Jovan.

Junija meseca sem bila zaslišana in mi je bila obtožnica prebrana. Nato sem šla. Čakala sem ponovno zaslišanje, ko je poteklo 14 dni, Istega dne po noči ob 10 uri je bila pred mano zaslišana tudi Darinka Hubert. Morala sem čakati pred sobo. Bil je glasen in razločen pogovor med Darinko in zasliševalcem. Me ni zanimalo. Ko čakam še precej časa na hodniku, pride upravnik in ekonom. Z ekonom sva se še od prej poznala še iz časa stare Jugoslavije. Bil je narednik pri muziki. Tudi upravnika sem poznala. Vprašate me kaj sem ušpičila. Ne vem točno kaj sem odgovorila. Odšla sta. Ostala sem sama. Naenkrat slišim, ko pravi Darinki zasliševalec, kako si lepa a švabu si dala. Postanem bolj pozorna. Grem bližje vratom. Bila so tanka in pri ključavnici se je dalo v sobo videti. Stopim bližje in gledam skozi odprtino. Radovedna kaj bo zdaj. In res se vsede na mesto in pravi Darinki naj se vsede bližje, se primakne in še govori. Prvi je bil poljub, kateri je dolgo časa trajal. Nato jo ji je pomagal sleči itd. Na to je prišel z ene strani stražar in sem morala vstran. Hodil je gor in dol, bila sem nestrpna vsled dolgega čakanja. Vrata od sobe celice so bila odprta in sem šla po plašč. Seveda z dovoljenjem stražarja. Ko pridem nazaj pa slišim zopet glasen pogovor in ji pravi čez dva dni greš v Teharje. Hodil je gor in dol. Nato odklene. Glasno se je slišalo. Ona gre in pokliče stražarja. Bila ji je bluza odpeta. Stražar jo odpelje. Na to pa grem jaz, pet minut in sem lahko šla. Vi pa ste hitri pravi stražar. In res čes dva dni je šla v Teharje.

Bila je v sobi Inge Grant, Silva Sodnik, Silva Grand, neka Jelka priimka ne vem več. Grandova je hodila včasih od zaslišanja brez hlačk, včasih brez modrca. Kaj je bilo, je povedala- Drugi dan je dobila hlačke nazaj. Njen zasliševalec je hodil tudi k njej domov in ji nosil stanje domačinstva in hrano in perilo. Pozneje je prišla tudi njena teta iz Šmarja pri Jelšah. Ni več nobene stvari povedala nam, samo Silvi Sodnik. Njej je vse zaupala. Silva Granda je skozi paznike prišla na protest in tudi zasliševalcem je rekla katere naj zaslišijo. To je sama govorila. Ako ravno je imela nad sabo po pripovedovanju drugih izdajstvo je bila v štirih dneh prosta. Dobivala pa je hrano in cigarete, včasih je tudi dobila alkohol. Celi dan je bila izven celice samo spat je hodila. Bila je v sobi paznice. S stražarji je bila v tesnih stikih. Tudi Jelka, lepa ženska, je hodila upravniku pospravljat sobo. Ne vem ali se je le šalila, da jo ima upravnik rad in da ji pomaga pri delu. Odstopi ji vsako jutro kavo in da jo včasih tudi prime okoli pasu. Škoda te je, da si zaprta. Rešil te bom. Kmalu je odšla. Na to je hodila pospravljat prostore Mija Brinovar in neka aktivistka. Po končanem delu je prišla v sobo. Bila je mirna punca. Aktivistka je bolj izostajala in se je več zadrževala pri poveljniku straže. Govorilo se je marsikaj. Ne morem reči.

Poveljnik straže ni bil priljubljen. Moški so ga strašno mrzili sploh od dneva, ko so pripeljali v zapor nekega moškega kateri je bil že za časa okupacije zaprt. Rekel je, da je on tisti gestapovec, ki ga je pretepal pod krinko. Postavo in glas pa ne more prikriti, ker ga dobro pozna. Češ, da krije, da je ob koncu organiziral pobeg iz piskra. Bil je zelo brutalen. Od začetka moramo priznati, da je bilo zelo veliko ovadb iz osebnega maščevanja. Danes tega ni več, kar sem sigurna, da vsakogar predno ga aretirajo, imajo dovolj dokazov. To se je videlo že leta 1945 jeseni. Kajti od začetka, ko še ni bilo mogoče vse tako hitro organizirati in na vodila mesta postaviti odgovorne ljudi. Danes sem tudi trdno uverjena, da pazniki in paznice nimajo več vpogleda v naše zadeve kot so jih imeli in da bi vedle točno za vsako zakaj je zaprta. Danes se ne sliši več psovka in opazk od njih, ker ne vedo o čem se stvar suče. Drugače je bilo v piskru lepo in higijenično. Hrano so nam nosili moški, pozneje pa ženske. Dobili smo tudi rjuhe in milo, zovno ščetko, deke, katera ni imela perila za preobleč je dobila tudi to. Vsaki teden se je prejelo čisto perilo in umazano se je oddalo domov. Večkrat je med perilo bil kruh, meso, cigarete in drugo, ker se hrane tiče, to so pridržali pazniki. Ni se vrnilo domačim. Kako smo vedeli, bilo je lahko ugotoviti. Papir masten, drobtine, nikotin. Julia meseca sem bila odpeljana z rešilnim vozov v bolnico, ker sem pljuvala kri. Bila sem na rengenu in ostala nekaj dni v bolnici. Kjer sem bila nato tudi 7 avgusta 1945 amnestirana. Bila sem do 04.12.1945 doma pri svojih starših.

Moja druga aretacija je 04.12.1945 ob 09.30 zvečer.

Od doma sem bila odpeljana v OZNO v vilo. Tam sem bila celo noč. Drugo jutro sem šla za Ljubljano. Prvo sem bila zaslišana v Slaviji. Po končanem zaslišanju sem šla v centralne preiskovalne zapore Ljubljana – Slovenija. Po sprejemu in pregledu pa v bunker števil. 31. Bila sem z gospo Milano Žvan. Bile smo dve. Prvi dan je malo govorila, nato pa sva dobile večerjo in sva šle spat. Vprašala me je zakaj sem zaprta. Sodelovanje z okupatorjem. Ona radi tega ker je

hotela preko meje. Pravila mi je kako je bilo. Bila sem na mitingu in da jo je neki častnik OF nagovarjal, če bi hotela iti preko meje, da ji pomaga. Da ima tudi on ta namen, ker noče biti več tu. Imela je zraven sebe še svojo staro mater in da ji je ona pregovarjala da ne, Imaš otroka, moža zaprtega, treba je zanj skrbeti. Zaljubila se je v častnika. Stanoval je tudi pri njeni stari mami. In lepega dne sta bila pripravljena na odhod, legitimacije ponarejene so bile tudi že pripravljene, ali jih je preje doletela aretacija in tako sta bila oba aretirana. Vedela sta že popoldan. Ona še ne tako točno. Toda ta častnik ji je dal razumeti. Ni verjela. Šele ko se je znašla v zaporu. Bila je pri zaslišanju, dolgo se ni vrnila. Pozneje pravi da ji je pravil zasliševalec kaj dela radio postaja. Čudno se mi je zdelo kako ve ona o tem. Jaz ji o tem nisem nič govorila. Potem sem ji rekla, da če gre ona zopet na zaslihanje, da naj reče svojemu zasliševalcu, da me naj že zasliši in če mora naj ob enem prinese papir da vse zapišem. Res šla je in potem tudi jaz. Imela sem istega zasliševalca. Vprašal me je o moji stvari in potem mi tudi pravi, da bi rada imela papir in svinčnik. Da mu je Žvanova to povedala, da sem jaz rekla. Dal mi je in odpeljal v drugo sobo. Tam sem en čas pisala, potem pa sem ga prosila, če lahko grem v piskar ali v pisarno.

Napisala sem svoj življenjepis- Žvanova in jaz do 24 nisva več zaslišane. 24.12.1945 sem bila dol. Joj je imel njen zasliševalec, mene pa drugi. Pridem od zaslihanja, Milena joka, češ njen mož je na smrt obsojen. Bilo nas je več. Mnogo mi je pripovedoval od neke Suzane, da je ona ponarejala legitimacije in da je tudi zaprta. 18.12.1945 smo dobile v našo sobo nekaj novih Silva Mašet, Greti Rezinger, Vida Rus, zaročenka Marjana Bizovičar. Toda te niso bile dolgo med nami. Vida Rus pravi da je zaradi svojega zaročenca Marjana zaprta. Silva Mašet je bila radi ene besede, da je rekla Petru. Ne vem točno kaj je šlo. Greta pa ker je bila partijka in je pozneje delala z okupatorjem. Govorila je vse najlepše o svojem možu in kako je lep komunizem. Da je že kot 14 ali 13 letno dekle začela delati s svojim bodočim možem. Kako je delala in da je imela šapirograf in da sta z možem skupaj delala. Pozneje za časa okupacije, da je prehodila veliko okrog, nosila direktive in nazadnje bila aretirana v Celju v gostilni Perzovar. Ravno sta bila pri kosilu z Bibatom, pa so jih aretirali. Nato je bila odpeljana v pisar. Bila je grozno tepena in da jo je Lazč. Nezavesna se je znašla v neki celici, zraven neka ženska, katera ji je močila ustnice. Imela je vročino. Drugi dan je prišel Lazič in ji je ponujal cigarete ali jih ni vzela. Pravi ji, da ni on kriv, da jo je moral, ker neče priznati. Imela je blond barvane lasi in drugo legitimacijo. Ni in ni hotela priznati, ker pa ji je bila soočena z njo pa je vse pred njo povedala, kdo in kaj je. Morala je priznati, ker so tudi vsi drugi priznali. Izdala jih je ona, ki je z njimi delala. Toda prvič so ušli, ko so imeli sestanek pri Rugu v Celju, so šli skozi drugi odhod in jim ušli. Pri Pernovarju niso mogli, aretiral jih je Lazič. Ko je pozneje bilo vse izdano so jih vse skupaj in da so Biba in drugi, ki so bili povezani v to stvar, sedeli v pisarni, imeli pred seboj vino in šunkarice pa cigarete. Rekli so ji, da se ne spleča tajiti, je vse priznalo. Na to je ona šla v službo v Maribor. Tam je bila skozi do leta 1945. Med tem časom je svojemu možu stalno pisarila o gibanju OF in tega je vedno obiskovala in mu pakete skrbno pošiljala. Med tem časom so prišle k nam zopet nove. Po imenu Slava. Ta je pripovedovala, kako je bila za časa Italijanov ali je kmalu odšla domov, ker je bila pomota. Kako je bila aretirana in da je njena prijateljica Majda Jager. Jagrova je hodila k svojemu možu preko meje in je nosila preko letake tudi je prinesla neki aparat če ji preti nevarnost naj pritisne en gumb in bo uničen. Imele so večkrat sestanke. V hotelu Union in v Slonu najeto sobo. Vozile so se na Bled z jugoslovanskimi četniki na pojedine. Majda Jager se

je hotela ločiti od svojega moža in se poročiti z nekim Rusom, ki je bil v Ljubljani. Pripovedovala je tudi o svojem zaročencu Italijanu in ljubezenske dogodivščine. Ona je potem šla. En čas smo bile same. Nato je prišla Vrančič Maruša, nisva bili veliki prijateljici. Ona in Greta sta veliko govorile o partiji, da je bila za časa italijanov tudi ona članica in da je veliko delala. Kmalu smo šle narazen. Bile smo razdeljene po celicah. Jaz sem prišla v celico 36, tam sem spoznala g. Bizovičar, Aurelio Aurora, italijanko Mačo Poje Sitar in Nastjo Golob. Bizovičarjeva je govorila največ o svojem edincu Marjanu in tudi je pripovedovala kako se je bilo zgodilo s pismom katerega je pisala svoji sestri. Odnese ga je neki stražnik. Pismo je dala Mači in ona naprej. Ko sem bila še v bunkerju je neko noč bilo strašno klicanje na pomoč, dajte bolničarja, stražar se ni zmenil za te klice. Bilo je vpitje. Misli smo kaj je to. Še ena reva, da ne dobi pomoč. Potem mi je bilo vse jasno. Po pripovedovanju g. Bizovičar. Lahko je imela napad Pojetova. Stražar je dobil denar in ji kupil slivovko, cigarete, kruh in vžigalice. Mače mu je naročila naj kupi v mestu en pas za nogavice. Res kupil ji je ga. Tisti napad je bil od preveč zaužite slivovke in kajenja. Bile so pijane. Zato ji je bilo tudi slabo. Njarajši bi jo bila udarila to Koritnikovo hči. Pripovedovala je ubogemu pazniku, da je hčerka od hotela Slon, edinka sem pomagaj in bom te vzela za moža in ti ne bo več treba delati. Ubogi stražar Jakec ji je verjel. Potožil ji je, da jih je veliko doma in da je moral že v zgodnji mladosti že delati v rudniku. Nasedel je njenim besedam in ji vse ustregel in prinašal. Pel ji je vedno pod oknom »Adijo pa zdrava ostani« preden je zapustil stražo. Res je bil zaljubljen. Toda kmalu je bilo razkrinkano. Stražar Jakec je bil kaznovan. Smejala se je. Tudi je bil drugi stražar, ki ji je odnašal in prinašal pošto in druge stvari. Ko sem jaz prišla ni več. Ona je spala v mali sobi, jaz pa g. Bizovičar in Aurelija v dvorani. Bil je večer prepir s stražarji. Visela je vedno na oknu v hlačkah in modrcu. Stražarje je obasipala s psovkami. Enkrat pa pravi stražar, da smo v tej sobi samo kurbe. Takoj smo prosile g. upravnika naj nas prestavi ali pa njo. Radi nje mi same take ne bomo trpele vse. Ni nas uslišal. Morale smo ostati skozi zraven. Nekega dne mi je bilo zadosti in sva se sprle. Vse sem bila samo človek ne. Nisem pustila da hodi v veliko sobo naga plesat. To je bila ta stvar. Ker nas je bilo sram. Stražarji so kontrolirali ona pa taka ne. Ponašanje njeno in Italijanke Aurore prave pocestnice. Nastja Golob je bila mirna. Aamo jokala je in tarnala. Bila je pred poroko. Imela je strah zaradi svojega bodočega moža, da se ji nebi izneveril. Aurelija je bila izseljena in so jo preko hribov vrnili nazaj češ da hoče pokazati da ni nikomu ničesar naredila. Bila je zelo histerična, težko prebavljiva. Imela je tudi fanta, ki je bil partizan. Hotela se je z njim poročiti, zato je prišla nazaj. Samo radi ljubezni. Aurola da je po pomoti bila sem pripeljana z neko Marto, misleč, da je ona neka bogatašinja Beltramy. Da je ona pri I.S.

Nato je prišla neka usmiljenka, katero se je sumilo radi nekih prikritih zdravil. Največ se je družila s Pojetovo. Z njo so imeli vedno pogovore. Prišla je tudi Tinca Mehmedagič iz Zagreba in njen 14 letni sin. Tarnala je in pripovedovala o svojem bolnem sinu. Da je hotela iti na zdravljenje in je bila v Gor. Savinjski aretirana. Po nekem zaslišanju je odšla. Imela je srčno hibo in je bilo težko z njo. Bila sem tudi z Ostrožnik Viko in neko Piko. Ostrožnikova je pravila, da so po nedolžnem in da je laž od neke Milene in se je izkazalo sigurno, da ni res, ke rje šla junija 1946 domov. Širile so se govornice, da je njena svakinja Marica imela v bunkerju z nekim odnošaje. Zelo jo je bolelo in ni mogla verjeti od nje, a bi se to godilo, da je imela preveč rada svojega moža.

Dalje je angleški pilot imel vse stražarje na svojo roko. Nato je prišla Lovko Berta, doma iz Jesenic, bila je partijka, ne vem. Poznala je dobro sestro g. Tince Mehnedagič. Ona je spravljalala ljudi preko meje in je računala za enkrat 1000 din ali pa en kilogram prave kave. Dotična, ki je bila z njo skupaj je vse priznala a Lovka ne. In povedala je Mehmedagičevi, da ve dobro za kanal ki gre sigurno na drugo stran, da jih je že veliko spravila tam skozi. Tudi ona je odšla domov. Čudili smo se. Pa smo mislile partijka, pa so ji oprostili. Dvomim saj tudi ona se je tem bolj pregrešila zoper zakon, tem bolj kot partijka ne bi smela to delat.

Prišla je g. Šimenc žena mestnega vrtnarja. Starejša že. Bila je radi svojega nedoletnega sina, a ni vedela kaj njen sin dela. Morala se je zaradi tega zagovarjati. Prišel je general Maček in je šla domov. Bila je neka stara mamca iz Kamnika radi nekega skrivača, tudi je bila po generalu izpuščena. Tudi Pojetova je šla ta dan domov. Oddahnili so se nam živci. Samo te prostakinje manj. Ostale smo z g. Dolher Angelco same. Za časa okupatorja je bila en dan nabirat gobe. Ko hoče se pripogniti, naleti na nekaj v deko zavitega. Zbeži, ker se je prestrašila. Pove oni, ki je zraven, ta nekemu moškemu in on naprej javi. Seveda so prišli Nemci in so dva ustrelili, le en je ušel, ne vem točno. Na to je bila v nevarnosti. Šla je na Koroško, ker so jo Nemci poslali. Bila je za svinjko deklo. Mnogo pretpela je s svojim malim sinom. Tudi ona je šla. Ostala sem sama. O mojem bivanju Vam ne bom omenjala več. 1. julija 1946 je prišla v celico Tinca Mišjak. Ona je bila v aferi s Staniča- Radi nekega skrivača in nekih sestankov. Nato je bila pripeljana Italijanka Virana, ni govorila nobeno besedo slovensko, stara kakih 16 let Prišla je pred to Italijanko Staniča mama, Golubič Ana in Angela Ovniček. Staničeva je šla obiskat svojo hčerko Marijo v Ljubljano z malim sinom. Bila je aretirana na ulici, kot ostali dve. Golubič radi nekega pisma, katerega je hotela dati za svojega moža, ki je onkraj meje. Ovniček Angela je prišla menjat denar, katerega je skrtil njen umobolni oče, češ, da ga bo v Ljubljani menjala. Bizjak Mima, vdova po domobrancu je hotela s svojim 15 letnim bratom in še z nekimi ljudmi preko meje.

Odhod na sodišče 1 avgusta 1964.

Pot od preiskovalnega zapora do sodišča je bila kratka s kamionom. Prišla sem v celico k Celestini Kržičnik. Vprašala me je kdo sem, ste iz centra OZNE. Ja. Pričela mi je malo pripovedovati, da je tudi ona bila en kratek čas, da jo je general Maček izpustil domov. Ker je bila že za časa okupacije zaprta. Bilo je spavanje. Drugi dan sem se javila na pregled. Čez dan mi je pravila o svojem življenju z Nemci, Angleži in Amerikanci. Da so ji branili, da gre nazaj, češ da bo zaprta, ponujali so ji kino, da bi ga prevzela, a ni marala. Imela je s sabo eno pismo o katerem ji ni bila vsebina znana. Ko pride na Jesenice je bila aretirana. Imela je čez 60 ovadb. Večer po pregledu zdravnika sem imela konflikt s paznico, katera me je z navedenimi priimki obsula. Drugi dan sem šla na ambulanto. Ležala sem. Na to pride desetar in oznova. Na ambulanti sem bila skoro dva meseca. Po razpravi sem bila še en čas na ambulanti nato v

drugo celico. Na ambulanto je prišla neka druga kriminalka Ivanka Križe. Zaprta zaradi prostitucije in spolne bolezni. Pripovedovala je, da je bila partizanka celo njeno mlado življenje. Od nekega partizanskega komisarja, da je od njega dobila bolezen, ko je bila stara 14 let, da jo je zlorabil. Prvič ji je dal mnogo piti. Med potjo, ko mu je iz gostilne pomagala nesti vino jo je zlorabil. Pravila je, da je noseča, v resnici ni bila. Dobro je simulirala. Nagovarjala je eno jutro nekega stražarja, da jo pšo noče zebe, češ, da naj pride k njej, da jo bo ogrel. On pa pravi. Vedno si prosila na naše fante pred sodnijo, da so šli s teboj, ni čudno, beži pokvarjenka. Njej to ni bilo nič. Pravila je, da je šla z njeno prijateljico k svojemu fantu in tam na nesrečo on je imel stražo in je na to prišel poveljnik straže, ko sta spali v njihovih posteljah. Jim je dal kavo in kruh nato jih je aretiral in sta obe pripeljala dva stražarja na kolesih v Ljubljano in so ugotovili, da sta spolno bolni. Ona druga je ostala v bolnici, ta pa na sodniji. Sojena je bila štiri meseca, danes je zopet v Begunjah. Druga je bila Frakelj Marinka, stara 16 let, doma iz Kranja, hoteč čez mejo pomagati svojemu bratu. Na to sem prišla v drugo sobo. Tu sem spoznala g. Pikel Vero, baronico Rechbach, Šmajd, Pivka Marijo in Vidic Tončko, pozneje Krošelj Angelo. Bila sem kratek čas med njimi. Vere Pikel, sojene na dve leti se ne spominjam. To vem, da je javnem tožilcu govorila, da je oni, ki je bil isto osumljen še doma, a ona še ne. Gospa Rechbach radi moža, ki je bil župan v Kranju. Pivko Marija je bila zelo malo v sobi, ker je vedno znaj delala. Šmajdova radi reakcije. Vidic radi dezertiranja in sodelovanja z domobranci. Ali Vidic ni mnogo govorila, vedno je čitala, ali pa smo igrale Človek ne jezi se. Večinoma sem preigrala ta čas, dokler nisem šla v Begunje. Krošelj Angela je vedno hodila ven delat pa tudi Rechbachova je hodila z njo. Kadar je bila v sobi je pripovedovala o svojem možu in njenih dveh punčkah. O njeni skrbni materi. Prišla je tudi Eregrina Strajanšek od razprave v zapor. Da je sojena, da je svoje otroke dala da so bili v okupatorjevi službi. Da je bila ljubica nekih duhovnikov. Tudi z Hacinom je imela ljubavne stike. Govorila je tudi nekaj o dr. Kantetu. Da je hotela kanteta z neko zvezati v zakon, da je posredovala. Bila je samo tri ali štiri dni pri nas, nato je šla v ambulanto. Na to sem bila 30.10.1946 odpeljana v transportno sobo. Zvečer je prišla iz ambulante tudi Bianki Elza. Drugo jutro ob 4 smo šle z miličnikom na postajo.

Pot v Begunje 1 novembra 1946.

Ko smo prispeli v KPZ, sem bila predana dežurni. Nato po sprejemu dodeljena v 7 sobo. Bilo nas je mnogo, po večini so dve in dve spale skupaj. Bile so vse več ali manj rezervirane. Samo po grupah so bile. Sojene od 6 do deset let. Okrog mene je bila Rozi Krušnik, Pavlinova, Jakša, Pečnik, Berlečič, Mlakar, Vogrin, Pustišek, Runovc, Rant, Rosi, Capuder, Vodušek, Muc, Cetinski, Peršin, Renko, Potokar, Černe, Felček, Bazile, Madre sestra iz Italije, Remec, Kunc, Prašnik, Kozinova mama, Dežman, Bezilj, Dermastija, Toplek Mimi in še neka Marija ter Kolbl Frančiška. Krušnikova je bila v pazniški šivalnici. Zjutraj je zgodaj po zvonjenju odšla in se je vrnila večer že po spavanju. Bila je za časa okupacije zaprta, radi česa ne ve,.

Jakša Hema radi domobranstva. Bila je na meji na kontroli. Da ima zaprtega moža in

zaplenjeno jim je vse. To pa radi tega ....je kot mladoletno pustil v službo. Pripovedovala je o življenju v zaporu v Kočevju. Njeno zaroko s Hinkom Lobe. Kako je bilo ko sta bila v eni celici in še drugi. Življenje v Kočevju. Prelepo jim je bilo. Prosto gibanje, hodile so ven delat po drva v hribe. Kako je bilo v ambulanti. Dr. Spacapan in Možina. Bila je dolgo bolna. Na pljučih, zlomila roko, prebolela tifus. Imele so prelepo življenje. Kako je hodil Špacapan v mesto, lumpanje ponoči, kako so jo budili, ko so se vrnili ponoči v lager, da jim je kuhala čaj in kavo. Bile so tudi zelo ljubosumne in zaljubljene. Bil je večkrat polom. Velika ljubezen je bila med Špacapanom in Heleno Šušteršičevo. Lepe spomine ima v njeni spominski knjigi. Razne slike. Kako je bilo pri kulturi. Vadila in skladala je Regina Hlebec. Pisale so tudi članke, imele so tudi svoje časopise v šestih izvodih, katere je pisala Hlebec. Imele so vsakega svojega fanta. Bili so na mrtvo zaljubljeni. Imeli so tudi politične ure.

PAVLINOVA: Bila je aktivistka in je ušla iz borbe, češ da je izdajalka. Pravila je mnogo o življenju v partizanih. Kako je hodila in kako je bila kot bolničarka. Da je zvedela njeno sodbo pa je zbežala, ker je obdolžena nekega izdajstva. Pustil jo je njen brat zapreti kot partijc. Saj tudi ona je partijka. Mnogokrat je govorila stvari o hajkah in borbah. Nisem ji mogla vse verjeti ker ni dvakrat enako pravila. Njen oče, da je kot partijc še za časa bivše Jugoslavije umrl v zaporu. Bila je pridna. Včasih je kritizirala, češ da je delala in danes je zaprta. Njen karakter ni bil na mestu. Rada je hujskala in napeljevala, da ne bi ženske delale in da kritizirajo čez partizane. Velikokrat je imela konflikt s paznicami. Pri vojaški amnestiji je odšla domov.

BERLEČIČ DRAGA: Starejša žena čevljarja iz Liboj. Ona je sodelovala z okupatorjem, in da ima sina in hčerko zaprto. Da pa ni tega kriva, kar so jo dolžili. Pri delu je bila zelo pridna. Je bolj tiha in družila se je z Vene Heleno, ker se že od prej poznata.

PEČNIK VERA: Bila poročnik po činu. Sojena radi poneverbe nekega denarja, češ, da si ga je prilastila in neke legitimacije. Bila je pri oznaji (OZNI, pripomba avtorja) tu in predstavljena k kriminalu. Reva je bila. Zaničevana od belogradistk. Z njo se je veliko družila Mila Velikonja. Tudi Mija ji je dajalo hrano. Imela je mlajšo sestro in bratca v Ljubljani. Oče in mati sta šla čez. Tudi Vera je bila amnestirana.

JAKŠE HELENA: Je tudi veliko pisala. Šverc pošto sta ji nosili Nada in Allenna, katere so bile kasneje odpuščene in odgovore so ji nosile.

Mnogo je bilo reakcije. Radi skrivačev, prekoračenja meje, razni sestanki, križarjev, zazpečevanja letakov proti OF.

DERMASTIJA FRANČIŠKA: Mati velikih otrok. Prava vaška klepetulja. Ni priljubljena. Dela vedno prepire. Po eni strani vedno moli, po drugi pa kolne. Ostane to kar je. Gorje kdor pride njej v roke. Obljublja, da bo marsikdo sedel. Izrazila se je, da bo Bizilj Nuška in Cankar visele na prvem kandelabru. Nisem sama slišala. Njen svak Koman je bil besen na njo. Češ da sta on in njegova žena samo zaradi njenega jezika zaprta. Ima vedno kako raco, ona ve vse ki se kaj godi.

POTOKAR EMILIJA: Bivša paznica na tukajšnjem sodišču, dolžena zaradi nekega izdajstva pa ne odgovarja resnici. Da se je dokazalo, da ni ona tega kriva, čaka na ponovno razpravo, da se ta stvar razjasni. Ta kateri jo je javil, je pripravljen to neresnico popraviti. Pri delu je zelo pridna.

Okrog 15.12.1946 sem bila premeščena na ambulanto. Ležala sem do konca januarja 1947. V tej sobi nas je bilo precej. Bianki Elza radi kulturbunda.

PRELOG CECILIJA: Radi KB in bila je komisarka in njen mož v trgovini Šafar v Celju.

MILAVEC ANGELA je prišla na razpravo svojega moža in je bila tudi pripeljana brez zaslišanja obsojena. Ker je dotični, ki je napravil ovadbo na moža se izrazil da tudi njo zapreti. Šla je 47 leta domov. Govorila je, da radi stanovanja in nevoščljivosti.

TOPLAK KATICA: Kapetan križarjev. Pripovedovala je, da je bila borka. Da bi morala po osvoboditvi delati naprej pa ni. Držala je razne sestanke in skrbela za zvezo. Morala bi neke skrivače peljati preko čez mejo. Kako so prišli partizani in so ji likvidirali sestro doma na postelji. Pravzaprav bi morali njo. Mnogo je govorila o špiritiziranju in o razgovoru z njeno mrtvo sestro, češ da je tudi videla živega peklenščka, ki je zrastel en in pol metra velik, da so komaj nazaj spravili. Z njo je vezanih kakih 30 oseb. Norčujejo se ji, ker ni noben kapetan in nima nobene sarže. Na delu nikjer je skozi v ambulanti.

ANGELA FILIPIČ: Kriva je, da je neka pripornica v Begunjah za časa okupacije pri skupnem delu v pekarni se sprla in jo spravila v lager, kjer je umrla. Priznala je samo za to, ker je bil ta delikt naprten Angeli Krošelj. Prosila je tudi Krošeljevo naj nikoli ne pove in ne potrdi. Obširneje jaz ne vem. Zakaj je pravzaprav sojena jaz ne vem.

LEDNIK SILVA: Bila je že v Brestrnici. Imela se je prav dobro. Velika prijateljica bivše namestnice Nadje še iz Bresternice. Bile so tudi skupaj slikane. Bila je v pisarni. Imela je vpogled v pošto, katera je prišla in odšla. Velikokrat je ona videla in čitala našo pošto prej od domačih kakor mi. Kar je namestnica cenzurirala pa ji je dala prečitati. Dobivala je tudi z Anjo pazniško hrano, sploh jim je bilo prosto kretanje. Namestnico so imenovali z mami. Tudi namestnica ji je dala dobro karakteristiko, katero kopijo je imela sama. V Mariboru so pripovedovale druge, da je tudi z nekim partizanom, ne vem ali je pripornik ali stražar zanosila, po cele noči lumpala in nato izvršila abortus. Vedela je že en teden prej, češ saj je namestnica Nadja intervenirala za njo to pa za to, ker je vedela, da bo zapustila to mesto. Lednikova je imela nad sabo izdajstvo 4 katere so bile poslano v lager. Sojena na dve leti. S pomočjo namestnice je šla v začetku 47 domov. Na postajo jo spremljala namestnica z vozov, katera ji je dala za to pot 1000 din. Te pripornice, ki so bile pri namestnici v pisarni so imele vpogled povsod. Bila je zaradi tega vedno velika kritika. Mesto katerega je imela ni odgovarjalo njenemu karakteru. Premalo resno in vedno te je obsula z raznimi psovki. Poveljniku in g. upravniku vsa čast... Pri njima ni bilo nobene protekcije za vse enako. Res prava predpostavljena. Človek lahko ima rešpekt. Žal nastop od poveljnice mi je zelo všeč. Ne samo meni tudi drugim. Res da ima močan in strog glas, ali če kaj vprašaš, dobiš odgovor na mestu. Če ne veš ti razloži. Namestnica te je nahrulila, če si jo vprašal.

Februarja meseca je bila velika sprememba. Bile smo grupirane po deliktih. Ne gleda na leta. Bilo nas je malo. Rupnik Nežka, Pakiž Pepca, Lobe Izde, Cankar Marija, Dežman Joža, Lakše Helena, Kas, Medved Krista, Kocjan Minka, Savic Lojzka, Italijanka Blech Marija, Križanec Antonija, Peršin Mara, Pozneje je prišla v sobo Anica Vratnar.

19 marec dan preobleke.

To noč smo čakale kdaj bodo prišli in kaj da je. Bilo je prepisovanje oblek in vsega. Obdržali smo samo enkrat za preoblečt. Drugo vse v skladišče. 19.3.1947 so nam vzeli civilno obleko in dali priporniško. Dobili smo tujava krila iz žekljevine in pepita bluze, črno belo in ruto. Nismo bile vse preoblečene. Samo 9 soba in nato sestre Italijanke in par drugih. Drugi so nam se ostale v civilu smejale in tudi namestnica. Bile smo besne in bilo nam je mraz. Nobene jopice nismo smele imeti, zavile smo se v deke in smo take hodile po zavodu. Počasi so preoblekli tudi druge. Ni bilo več tako smešno, govorilo se je, da so imeli načrt za pobeg. O tem nisem nikdar slišala niti besede. Ravno te, ki so bile popreje v prejšnji 6 sobi s kaznjenkami, ki so bile veliko sojene.

Stanje v sobi.

Starešina sobe je NEŽKA RUPNIK zaprta zaradi sodelovanje z okupatorjem. Prav za prav ni povedala nič točnega. Da so jo dolžni česar ni mogla priznati in da ni storila. Hodila da je čez mejo le po živež ne pa drugo. Delala je tudi izjavo lansko leto a je bila zavrnjena. Seveda pa tajno prekrivala je pred nami zakaj jasno. Izjavo ji je delal Mojca Močnik. Ker bi jo drugače bile napadale. Pri delu je zelo pridna. Večina se drži v delavnici. Oktobra ji izteče tudi kazen. Največ se pogovarja s Kočevarjevo. Bilo jim je lepo. Ta je imela tega itd. Politično se ne menijo.

ILDA LOBE: Že odslužila kazen. Bila pri gestapu. V sobo je hodila samo spat pozno ponoči. Vedno se je zadrževala v pisarni, češ, da smo za njo prenizke in se z nami nima kaj pogovarjati.

CANKAR MARIJA: Sojena 15 let. Da tega kar se ji očita in jo dolži obtožnica sploh ni res. Ni sodelovala pri policiji in pri Urhu, da je proti komunistična predavanja držala pa ne taji. Tudi če sadi 15 let ne more tega priznati in tudi ne priznava. Ne more pozabiti svojega brata Janeza. Bil je domobranec. Oče njih je velik komunist. To kar je pri Urhu pristala ne more oprostiti po nedolžnem. Odkar pa so šivalnice razdelile v tri grupe, pa ne govorimo več o nobeni stvari. Knogose zadržuje v šivalnici.

PAKIŽ PEPCA: Sojena 5 let. Pomiloščena na tri. Ne govori sploh o drugi stvari, kot o svojih krojih ali pa v šivalnici.

DEŽMAN JOŽA: Zelo brutalna. Jo nimamo preveč radi. Prav za prav svojega mišljenja ne povedo. Kar že kaj govorijo le potihom s Cankarjevo. Drže močno skupaj.

KUS GOBY je bila nastavljena pri gestapu v Mariboru, sojena prvo na smrt, ker je bila noseča, pomiloščena na 20 let. Da ni ona nobenemu človeku nič naredila, bila je smo v ekonomatu nastavljena. Več ni povedala.

PLEH MARIJA je zaradi svojega moža zaprta.

KRIŽANEC ANTONIJA: Sodelovanje z Nemci, da kar se njo dolži, da ni kriva, partizani ji odpeljali njenega moža in 12 letnega sina o katerem nič ne ve. Je pa v pazniški kuhinji. Zjutraj zgodaj gre in pride po zvonjenju na spavanje. Govori se, da ima odnos s stražarjem Jožekom, kakor tudi Mauša in Silva Cmok. Zato gredo zjutraj zgodaj ker nimajo kontrolo. Baje da občujejo v jedilnici. Sedaj pa ko je Križanec Amalija bolna ji je kupil panik enega petelina da bo čim prej ozdravela. Tudi jim je dal večkrat alkohol katere so prišle zvečer vinjene.

SAVEC LOJZKA: Dela pri zidarjih. Bila je partizanka in so jo Nemci ujeli. Bila je v lagerju. Žena e nekega partizanskega komisarja, s katerim ima tudi otroka. Njo v sobi nimajo radi. Pravijo da izdaja. Ona ve veliko in tu in tam kaj pove. Ker ji zidar Lupše in mizar Janez večkrat kaj povesta, kaj vidita. Meni je jasno povedala o odnošajih med pripornicami in paznikom.

Vraničeva je vedno v kulturi od zgodaj zjutraj in pozno večer. Samo po hrano si pride in gre. Druži se pa z Vodetovo in Hočevanjevo.

KULTURA: Pri kulturnem krožku so Matoh Roza, Hočevanje, Vodetova, Vrančič in Grutschreiber. One vodijo knjižnico in tudi pripravljajo za kake predstave. Imeli smo tudi par predstav ki so nam točno pokazale kako so mladi komsomolci bili požrtvovalni in hrabri.

Tudi je bila predstava po dokončanem krojnem tečaju, zložila je Regina Hlebeč, prikazovala je kaj in kako se je naučila pripornica Anica v zaporu in kako je bila srečna, ko je bila odpuščena.

Pevski zbor vodi Mara Pavežič.

Zadnje čase imamo tudi politične ure, katere vodi vzgojiteljica. Politične ure so podeljene v tri grupe, zato ker je šivalnica tudi razdeljena v tri grupe. Katere delajo popoldan imajo dopoldan, druge ki delajo dopoldan pa imajo zvečer. Grupa po noči ima popoldan. Druge ostale, ki so v delavnici in na polju zvečer.

1. Smo imeli zgodovino Osvobodilne Fronte
2. 2.Trst. G. vzgojiteljica nam je brala iz časopisa kaj nameravajo Angleži in Amerikanci glede zlata našega v tujini, ki je v rokah ZDA. Dekleta so stavila resna vprašanja. Toda ni bilo točnega pojasnila. Radi prehrane. Zakaj ne pomagajo več Združene države Amerike novi

Jugoslaviji, ker za časa okupacije je vendar pomagano z vsem.

3. 3.enakopravnosti žena in deklet. Nezakonski otrok. Higieni. Ali spada tudi o vražah kakor od trepalnic, sanje če sanjaš o vlaku o kartah prerokovanja. Po mojem ne spada to v politično uro. Pripornik Ema Siter je stavila vprašanje zakaj je danes po vojni še več toliko ljudi v zaporu. Največ prihaja v zadnjem času kmečkih deklet in žena. Ker pa je mir in smo že trtje leto po vojni nas je še vedno 600 dekle in žena v KPZ. Potem da od doma dobivamo dekleta in žena – brat – mož, je šel k vojakom. Zakaj je to? Zakaj dobivajo oni samo vžigalice in sol na živilske karte. Ako je prosto prodaja ravno sedaj ne bi smeli biti radi tega zaprti. Kaj je to? Mnogo jih je tu zaradi gospodarske sabotaže. (V časopisu je bilo da se ne mobilizira. Odgovor je bil. Sigurno ni služil vojsko. Pripornice mož 40 do 36 let je bil pač že v vojni. To je vsak 18 letni že odslužil svoj kadrovski rok. To nam vsem ni jasno). Zopet prehran. Sladkor en kilogram 1000 din, moka, mast, meso itd. potem tekstilni izdelki, meter štofa 1500 din, še drugo blago. Zakaj so še vedno živilske karte. Češ prosta prodaja pa si en delavec kateri ima družino ne more kupiti enkrat tedensko meso sploh če ima veliko družino. Saj mu ni treba jesti vsak dan meso. To ni odgovor? Potem kake so plače delavcev. V koliko seže njihov dohodek, da se preživlja s prosto prodajo. Ako ne bi bilo boljše, da se kar pusti prosta prodaja in se da v trgovino in bi dobil vsak enakomerno karte. Ali pa se naj karte ukinejo, ker to si lahko kupi samo magnat, delavec pa ne. Ali pa se naj prosti prodaji znižajo cene. Kmetije oddajo v zadružne mlekarne mleko. Kje in kam gre puter? Slovenija je vendar bogata z žitnim poljem. In se dobiva na karte samo koruzna moka. Kje je druga? Bela in črna. Doma so kmetije brez gospodarjev, gospodar je zaprt, veliko neobdelane zemlje, zakaj se ne bi dalo na take zemlje pripornike ali druge ljudi, ki bi obdelovali in pomagali pri ekonomatu. Sedaj je čas za setve, sajenje krompirja, koruze itd. Potem reja živine. Primanjkanje mesa, zakaj je še vedno tako mala količina od merjenja na karte? Kako to da stane par tednov star pujsek 3000 – 2500 din. Kje je tu napaka. Pri vodstvu gospodarstva. Zakaj so tako veliki davki?

Pri zgodovini Osvobodilne Fronte je bil imenovan neki Erlich. Nato vpraša Zaman Slava kdo je ta mož. Tudi za mojim hrbtom so bile kriminalke in bi rade vedele kaj več o njem. To vem, da ni bil jasen odgovor, ker niso bile zadovoljne.

Zakaj ni Trst naš v naših rokah? Kako morajo dati tuje države v časopis, da se pri nas zbirajo elitne trupe oziroma da so Atomska bomba. Ako bi hoteli naši nasprotniki, to se pravi Angleži in Amerikanci imeti Trst samo zase, bi si dovolila naša država to? V slučaju, da bi oni napadli našo državo? Ali pa da bi oni bili napadeni od naših radi osvoboditve Trsta? Zakaj se ne drži in se krši Posdamski sklep? Zgleda, kaj reče na to kršitev Sovjetska zveza.

Glede kazni sojenih leta 1945. Bile so sojene brez zakonov. Brez konkretnih dokazov. Samo na podlagi ovadbe. Zakaj se jim do danes, ko so postavljeni utemeljeni zakoni, paragrafi, členi točke, ponovne razprave. Da se dokaže, da ni bilo tako. Delajo prošnje za ponovne razprave pa jim je odbita. Prošnje za pomilostitev pa zavrjene. Čemu se enim ugodi, drugim pa negativna

rešitev.

Radi pravnomočne sodbe. Je že skoraj za domov. Odsluži, dobi še eno leto povišano. Po pravnomočni sodbi dobi naknadno še par let zraven. Je bil slučaj pri Totki Dimitrij Ivanovi po rodu Bolgarki, pri razpravi je bilo prečitano, radi ponarajenja denarja, ki ga je prinesla preko meje in ga hotela menjati v Narodni banki dobila 15 mesecev. Za njo je prišla pravnomočna sodba 15 let ali pravi, da je poslana za 15 mesecev.

Radi RUŽE SVETIČ: Imela je toliko proti prič in resna izdajstva katera razprava je trajala ure in ure, a je na prostem. Bila je grozna kritika po zaporu. Govorilo se je, da je njena mati dala ogromno vsoto denarja, potem tega je bila tudi izpuščena. Pravijo ako imaš financijelna sredstva potem vse dobiš in vse dosežeš. Drugače pa lahko sediš in imaš vedno zavrnjeno. Vem, da so dekleta v zmoti, bilo bi dobro to tudi raztolmačiti in jim pokazati da v naši federativni Jugoslaviji ni tega. Da z denarjem in drugimi stvarmi se ne da podkupiti, ali pa se na krajevnih odborih o takih stvari povpraša in če se mu ni dotični po volji dobi slabo karakteristiko. Glede amnestije, bilo je že tolikokrat javljeno po radiu, tudi Švica je povedala da FLRJ nobenih več zaprtih, ki so sodelovali z okupatorjem. Da so vsi prosti. Da je bila za stari delikt že splošna amnestija 45 leta. Nas pa sedi še vedno okoli 100. To jim ni jasno. Če ubiješ otroka dobi par mesecev. Jaz nisem nobenega pa imam leta in leta. Na pravi prošnjo za pomilostitev. Delam in delam pa nič. Pravijo da z delom in karakteristiko boš dokazal, da si se poboljšal. Ne verjamejo in pravijo, da so samo fraze. Govor na Novo leto, če boste pridne in poslušne, pokorne in disciplinirane boste šle domov. A je vse odbito. Kakšen pa je to vzrok. Pravijo, da se jim bi naj povedala resnica in ne samo obetanje. Dekleta se večkrat izražajo, da bi želele imeti res politično uro tako, da bi se dalo predebatirati. Da bi se jim resno in v pravi luči pokazalo kretanje osvobodilne fronte. Da bi se rade tudi z zunanjim svetom in zunanjem poteku politike vživele in si postavile pravo luč. Rade bi vedele potek osvobodilne gibanja v Grčiji in drugih krajih. Vedele bi rade obširneje kot pa je v časopisu. Želele bi da nam kdo točno in jasno razloži gotova vprašanja katere iz časopisov moraš razbrati. In nisi siguren. Želja večine je globoka politična ura. Zadnjič je bila debata o prehrani in prosti prodaji. Gospa vzgojiteljica da je meso v prosti prodaji a 300 din za kg. Da si ga lahko vsakdo kupi. Nato je vprašala neka zapornica zakaj pa je ona zaprta češ če je prosta prodaja. Začela je pripovedovati njen slučaj. Zanimalo nas je. A ni bilo končano, To pa za to ker se je pripornica Renko Mira zavpila, ne bom vas poslušala, da boste to razpravljale. Ostrmeli smo vsi. Pripornica je utihnila in vzgojiteljica ni na to odgovorila. Mislim, da bi bilo dobro, da bi si bila ta pripornica na jasnem glede proste prodaje, ker vem da ta pripornica živi v tem, da je po krivem obsojena in zaprta. Dobro bi bilo, da bi se jim dokazalo in raztolmačilo in v koliko se je pregrešila. Tudi vzemimo slučaje radi reakcije. Velikokrat pravijo dekleta sem politično zaprta, a nimam pojma o politiki. Čitam časopis in ne vem kaj čitam. Ker sem dala človeku jesti, ne vem kdo je bil saj ni imel na čelu napisano, pa sem politično sojena radi hrane. To je treba obrazložiti in razjasniti. Tudi jaz čitam časopise a mi je večkrat ne jasno. Treba nam je prave podlage.

1. 4.Slučaj mobiliziranja domačih bratov in mož? Zakaj je to.

Ni pravega odgovora. O tem bomo drugič razpravljali. A drugič ni nobene besede. Tudi me pripornice bi imele rade jasne pogled o mobiliziranju. Da si nismo na napačnem mišljenju. Ker sem potem različno sklepa. Eni pravijo, da se vežbajo za vojno, drugi zopet da ne. Treba je take stvari jasno in pravilno razložiti. Zato nam je res vseh želja da imamo pred sabo človeka, kateri nam bo vse jasno in konkretno obrazložil. Da ne živimo v zmedi. Pri tolikih ženskah je res potrebno, želele bi imeti jasen pogled v osvobodilno fronto in njena dela. Kako je potek komunizma? Kaj je prav za prav KP? Mislím, da naše želje niso prevelike. Danes sem Vam lahko napisala naše želje in upam, da jo boste tudi s prave strani razumeli. Da ne bomo živeli v dvomih. Naše velike težko priborjene Federativne ljudske republike Jugoslavije. Za katero je bilo prelito toliko krvi naših bratov.

Kratek popis dela šivilj in njih kritike.

Imamo v KPZ res izurjene moči v šivalnici. Težko jim je katero delo se tako podcenjuje. Velikokrat se sliši da zna in druga in učena šivilja tarna in pravi da nima in ne more imeti veselja do dela. Zakaj? Pri učenju je mnogo prestala, da se je izučila. Rada bi napravila delo pa ga ne more. Ker če hoče pošteno izdelati ne more doseči norme. Kaj mi koristi še to kar sem se naučila, bom se tukaj pokvarila. Jezijo se na norme. Pravijo da bi z veliko večjo voljo in veseljem delale, ko bi smele prav in počasi izdelovati. Kaj pomeni izdelati 5 -7 moških hlač. Ko bo pa delavec obleko kupil in se bo pripognil ali kaj težkega dvignil se bo pa vse razparalo. Šivi bodo vsi popustili. Kaj bo, ali se ne bo jezil? Ali ni vržen denar, katerega si težko prisluži! To je gospodarska sabotaza- Če bi prišla komisija ki se razume v to delo, da bi vse zavrгла. Sedaj ko so dobile mojstra in jim kažejo kroje in vrezovanje moških oblek so bolj zadovoljne. Krojači pravijo, da imajo z hlačami ako jih želijo pošteno izdelati 12 ur dela. Sukno 24 do 30 ur. Želijo da bi bila dodeljena kot pretpostavljena ena v njihovi stroki, ki se razume in zna ceniti njihov trud in delo. Jezijo se, da ni važno kako je izdelano, glavno je da je število. Besnijo če to slišijo. Smrdi po alkoholu da komaj stoji. Kaj ve kaj govori. Tudi me ki smo izdelovale ročno delo blazine. Nam je bilo večkrat težko ko smo na mesto vate dajale razne odpadke, umazane krpe. Pogovarjale smo se, češ kaj bodo stranke rekle če odpara in vidi kaj je v blazini. Kaj bo rekla. Kaj bo na to gledala. Res tudi predno nariše na lepenko vzorec in izrezava na to košček za koščkom, preoblače in dele šiva. Ko je aplikacija gotova, začneš blazino. Iz samih koščkov, dobro saj je lepo vse izdelano. Samo kaj pride v blazine. V trebuh. Krpe. Ali ni škoda dela. Pozneje je gospa ravnateljica preskrbela vato. Ni bila kako čista. Ko smo polnile blazine, se je vse kadilo ven, bile so smeti odpadki od pometanja rabljenih vžigalic in drugo. Govorilo smo in se spogledovale. Ko je to videl upravnik PLOG je bilo vse drugače. Lepa vata in tudi on je znal ceniti delo. Mnogo se je razpošiljalo. Nikdar nismo dobile pošiljk nazaj in tudi cene niso bile tako visoke. Delo je tudi lepo in mirno teklo. Smele smo med delom peti ali nam je katera kaj pripovedovala kak roman in smo delale svojo pot. In je bila tišina. Zdaj pa ne smemo niti

govoriti.

*V Arhivu Slovenije je ohranjen samo prepis pisanja ga. Elge Jan, ki pa ni podpisan. Na prepisu je s pripombo napisano, da gre za pisanje prav Elge Jan. *Objavljen je dobeseden prepis, ki ga nisem lektoriral ali popravljaj*

** Elga Jan je bila v času druge svetovne vojna zaposlena kot šifrerka gestapa v Ljubljani in Zagrebu. Oddajala je šifrirano pošto iz obveščevalnega centra v Strossmayerjevi ulici v Ljubljani. Pošiljala je poročila agenta Šulerja in dr. Veberja. Šifrirano pošto je elektronsko pošiljala v center »Vera« ali pa v center »Cezar«, prvi je bil na Dunaju, drugi obveščevalni center »Cezar« pa v Plavčevi hiši v Celju. Dr. Veber se je nahajal v Celju do 1944 leta. Potem je s svojim centrom odšel v Celovec in si je obveščevalni center postavil ob Vrbskem jezeru. Z njim so odšli vsi uslužbenci in sicer: Valter Brigeman, Karl Koch, šofer Fligar, Hana Jahn, Robert Miller. Sekretarka njegovega obveščevalnega centra je bila žena znanega celjskega gestapovca Lazić Boška. Elga Jan je med drugo svetovno vojno imela nemški potni list na ime Grain Inge. Dr. Veber je v Ljubljani imel svoj štab in stike pri ženi mesarja in gostilničarja Slamiča na Gosposvetski cesti. Obsojena je na več letno zaporno kazen. Iz zaporov v Begunjah so jo poslali v ženski zapor v KPZ Rajhenburg. Leta 1949 je še prestajala kazen. V času pripravljanja te knjige o Elgi Jan nimam drugih informacij.